

Стаття надійшла до редакції 26.07.2021 р.

Перевірено на плагіат 29.07.2021 р.

унікальність – 95.1%

<https://doi.org/10.17721/StudLing2021.19.103-115>

УДК 821.14'02-1.09:811.14'02'373.612.2:177.6

МЕТАФОРИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ КОХАННЯ У ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ ІДИЛІЯХ

Анна Олегівна Лагутіна, ms.lagutina3@gmail.com

бакалавр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У дослідженні викладено результати аналізу особливостей метафоричної вербалізації концепту КОХАННЯ на матеріалі текстів давньогрецьких ідилій Феокрита, Мосха і Біона. Дослідження особливостей репрезентації концепту КОХАННЯ на матеріалі давньогрецьких текстів становить особливий інтерес для дослідників, оскільки дозволяє певною мірою змодельовати лінгвоконцептосферу носіїв давньогрецької мови. Метафора у творах буколичних поетів відображає як загальну когніцію почуття кохання, так і власне авторську. У роботі представлено короткий огляд самого феномену кохання в Давній Греції через призму давньогрецької літератури, що беззаперечно вплинуло на творчість авторів ідилій. У результаті були виокремлені та проаналізовані основні моделі метафоричного перенесення, які використовувались для репрезентації концепту КОХАННЯ, за сферою-джерелом. Аналіз показав, що найпродуктивнішими з них є “кохання – хвороба”, “кохання – вогонь”, “кохання – божество” та “кохання – смакові / фізичні відчуття”. Особливості метафоричної репрезентації концепту КОХАННЯ зумовлені міфологічними уявленнями еллінів, філософською традицією та усталеними в давньогрецькій культурі звичаями. Концепт КОХАННЯ у трьох досліджуваних авторів представлений однаково, що дає нам підстави вважати, що Мосх та Біон творчо наслідували Феокрита.

Ключові слова: давньогрецькі ідилії, концепт КОХАННЯ, метафорична модель, сфера-джерело, Феокрит, Мосх, Біон.

© Лагутіна А. О. [Лагутина А. О.], ms.lagutina3@gmail.com

Метафорична репрезентація концепту КОХАННЯ у давньогрецьких ідиліях [Метафорическая репрезентация концепта ЛЮБОВЬ в древнегреческих идилиях] (Українською / На укр. яз.)

METAPHORICAL REPRESENTATION OF THE CONCEPT LOVE IN THE ANCIENT GREEK IDYLLS

Anna Olegivna Lagutina, ms.lagutina3@gmail.com

bachelor

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

The study presents the results of the peculiarities' analysis of the metaphorical verbalization of the concept LOVE based on the texts of Ancient Greek Theocritus, Moschus and Bion's idylls. The study of the peculiarities of the representation of the concept LOVE on the material of Ancient Greek texts is of a particular interest to researchers, as it allows to model the linguoconceptosphere of the Ancient Greek language speakers. The metaphor in the works of bucolic poets reflects both the general cognition of the feeling of love and the authors' own cognition. The paper presents a brief overview of the phenomenon of love in Ancient Greece through the prism of Ancient Greek literature, which doubtlessly influenced the works of the idylls' authors. As a result, the main models of metaphorical transference, which were used to represent the concept LOVE, were singled out and analysed by the source domain. The analysis showed that the most productive of them are: "love is disease", "love is fire", "love is deity" and "love is gustatory / physical perception". Features of the metaphorical representation of the concept LOVE are caused by Greeks' mythological ideas, the philosophical tradition and established in Ancient Greek culture customs. The concept LOVE in the three studied authors is presented in the same way, which gives us the reason to believe that Moschus and Bion creatively imitated Theocritus.

Key words: *Ancient Greek idylls, concept LOVE, metaphorical model, source domain, Theocritus, Moschus, Bion*

МЕТАФОРИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА ЛЮБОВЬ В ДРЕВНЕГРЕЧЕСКИХ ИДИЛЛИЯХ

Анна Олеговна Лагутина, ms.lagutina3@gmail.com

бакалавр

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

В исследовании изложены результаты анализа особенностей метафорической вербализации концепта ЛЮБОВЬ на материале текстов древнегреческих идиллий Феокрита, Мосха и Биона. Исследование особенностей репрезентации концепта ЛЮБОВЬ на материале древнегреческих текстов представляет особый интерес для исследователей, поскольку позволяет в определенной степени смоделировать лингвоконцептосферу носителей древнегреческого языка. Метафора в произведениях буколических поэтов

© Lagutina A. O. [Lagutina A. O.], ms.lagutina3@gmail.com

Metaphorical Representation of the Concept LOVE in the Ancient Greek Idylls [Metaforichna reprezentacija konceptu KOHANNJA u davn'ogrec'kyh idyljah] (in Ukrainian)

отражает как всеобщую когницию чувства любви, так и собственно авторскую. В работе представлен краткий обзор самого феномена любви в Древней Греции сквозь призму древнегреческой литературы, что, безусловно повлияло на творчество авторов идиллий. В результате были выделены и проанализированы основные модели метафорического переноса, которые использовались для репрезентации концепта ЛЮБОВЬ, за сферой-источником. Анализ показал, что наиболее продуктивными из них являются “любовь – болезнь”, “любовь – огонь”, “любовь – божество” и “любовь – вкусовые / физические ощущения”. Особенности метафорической репрезентации концепта ЛЮБОВЬ обусловлены мифологическими представлениями эллинов, философской традицией и принятыми в древнегреческой культуре обычаями. Концепт ЛЮБОВЬ у трёх исследуемых авторов представлен одинаково, что дает нам основания полагать, что Мосх и Бион творчески подражали Феокриту.

Ключевые слова: древнегреческие идиллии, концепт ЛЮБОВЬ, метафорическая модель, сфера-источник, Феокрит, Мосх, Бион.

Вступ. У сучасних теоретичних дослідженнях з когнітології “метафора розглядається як одна з основних ментальних операцій, як спосіб пізнання, структурування і пояснення оточуючого нас світу. Метафора проникає в повсякденне життя, причому не тільки в мову, але також у мислення і дію. Наша повсякденна понятійна система, мовою якої ми думаємо і діємо, за своєю суттю метафорична” [Lakoff, Johnson 1980]. Метафори мотивовані когнітивно: люди не тільки говорять за допомогою метафор, вони мислять метафорами. Мовні висловлювання в такому разі відображають реальні концептуальні зв’язки в нашій свідомості. Концептуальна метафора функціонує шляхом проєктування ролей зі сфери-джерела на сферу-мішень. Когнітивна метафора – більше, ніж просто троп. Це відображення людської когніції певного поняття та метафорична вербалізація концепту.

Людське мислення за своєю природою метафоричне: іноді ми самі не помічаємо, як говоримо метафорами. У літературному творі метафори виступають надзвичайно цінним матеріалом для аналізу, адже автори подають у вигляді метафор експліцитну та імпліцитну інформацію щодо того, як певне явище чи поняття розуміється загалом (конвенційна метафора) або у їх власному, особистому сприйнятті (креативна або індивідуально-авторська метафора).

Зважаючи на те, що “концепт ‘кохання’ ... відтворює у мовній свідомості багатоміжний досвід інтроспекції етносу у вигляді універсальних та етноспецифічних уявлень про це почуття” [Форманова,

с. 216], а “вербальне вираження почуття ‘кохання’ пов’язано із соціокультурними нормами суспільства” [Форманова, с. 217], дослідження особливостей метафоричної репрезентації концепту КОХАННЯ на матеріалі давньогрецьких текстів становить особливий інтерес для дослідників, оскільки дозволяє певною мірою змодельовати лінгвоконцептосферу носіїв давньогрецької мови. Однак методи та розробки когнітивної лінгвістики не були широко застосовані щодо античних творів, що і зумовлює **актуальність** даної роботи.

Метою дослідження є здійснити вибірку метафор, які вербалізують концепт КОХАННЯ, із текстів ідилій трьох давньогрецьких поетів – Феокрита, Мосха та Біона, визначити та класифікувати основні моделі метафоричного перенесення, які використовувались для репрезентації концепту КОХАННЯ.

Об’єктом дослідження виступають метафори, що вербалізують концепт КОХАННЯ, в ідиліях Феокрита, Мосха і Біона. **Предмет** – основні моделі метафоричного перенесення, які використовувались для репрезентації концепту КОХАННЯ в текстах ідилій Феокрита, Мосха та Біона. **Матеріалом** дослідження послуговували всі ідилії Феокрита (30 ідилій) та збережені (подекуди фрагментарно) ідилії Мосха (4 ідилії) та Біона (2 ідилії).

Виклад основного матеріалу дослідження. Кохання у Давній Греції – особливе явище. Безумовно, попередній досвід осмислення цього поняття на різних рівнях знайшов своє відображення у творчості буколичних поетів. Диференціація синонімічних понять – лексикоряд на позначення “кохання” (наприклад, ἡ φίλια, ἡ στωρῆ, ἡ ἀγάπη, ὁ ἔρος) – свідчить про те, що кохання завжди відіграло особливу роль у житті стародавніх греків. Так, В. Е. Туренко зазначає: “Давньогрецька мова, як жодна інша з європейських мов, надзвичайно багата на ‘слова любові’. Кожне з них має специфічні конотації, фундаментальні особливості, які властиві саме йому. Багатоманітність значень та конотацій кожного з них ще з давніх-давен привертало увагу дослідників та мислителів” [Туренко 2014, с. 82]. Водночас, давньогрецька мова багата і на метафори, що вербалізують концепт КОХАННЯ. Аналіз текстів ідилій Феокрита, Мосха та Біона дозволив виокремити основні моделі метафоричного перенесення, використовувані для репрезентації концепту КОХАННЯ, за сферою-джерелом.

Найпродуктивнішою моделлю метафоричного перенесення є “кохання – страждання”. Таке сприйняття кохання загалом є надзвичайно характерним для світосприйняття еллінів. Багатогранна давньогрецька лексема “πάθος” у любовному дискурсі часто має значення не тільки пристрасті, але й страждання. Вже згаданий вище сучасний вчений В. Е. Туренко визначає “багатостраждальність як атрибут любові”: “Проте, незважаючи на увесь той біль, рани та муки, які несе с собою Ерот, а відповідно переживає особистість від предмету любові, філософи завжди в цьому вбачали і позитивний вектор. Так, ще у ‘Федрі’ Платон зазначає, що любов (ерос) є лікарем, в тому сенсі, що саме вона виліковує усі найбільші страждання в людині” [Туренко 2017, с. 43]. Німецький філософ Г. Гегель наголошує, що “ті зруйновані надії, взагалі та закоханість, ті безмежні страждання, які відчуває той, хто любить, те безмежне щастя та блаженство, яке він собі уявляє, викликає не сам собою всезагальний інтерес, а дещо таке, що стосується тільки його одного” [Гегель 1969, с. 276].

Ідея про кохання як про страждання, була настільки закорінена у свідомості греків, що Феокрит присвятив їй цілу ідилію – найкоротшу свою ідилію XIX, яка сама виступає метафорою:

*τὸν κλέπταν πὸτ' Ἔρωτα κακὰ κέντασε μέλισσα
κηρίον ἐκ σίμβλων συλεύμενον, ἄκρα δὲ χειρῶν
δάκτυλα πάνθ' ὑπένυξεν. ὁ δ' ἄλγεε καὶ χέρ' ἐφύση
καὶ τὰν γὰν ἐπάταξε καὶ ἄλατο, τᾶ δ' Ἀφροδίτα
ᾤδειξεν τὰν ὀδύνην καὶ μέμφετο, ὅττι γε τυτθὸν
θηρίον ἐστὶ μέλισσα καὶ ἀλίκα τραύματα ποιεῖ.
χὰ μάτηρ γελάσασα: τί δ'; οὐκ ἴσος ἐσσι μέλισσαις;
ὡς τυτθὸς μὲν ἔφους, τὰ δὲ τραύματα χάλικα ποιεῖς.*

(Theoc. 19)

*Якось злодюжку-Ерота сердита бджола укусила.
Стільник із вулика крав, а вона йому пальчик на ручці
Боляче вжалила враз. Він від болі на ручку подув ту.
Ніжками тупав об землю і стрибав; пізніш Афродіті
Ранки свої показав і жалівся: «Хоч звір цей маленький –
Бджілка оця невеличка, а рани страшні поробила».
Мати сміється його: «А ти сам не така хіба бджілка?
Крихітка також і ти, але ж рани тяжкі ти наносиш!»*

(переклад наш – А. Л.)

© Лагутина А. О. [Лагутина А. О.], ms.lagutina3@gmail.com

Метафорична репрезентація концепту *КОХАННЯ* у давньогрецьких ідиліях [Метафорическая репрезентация концепта *ЛЮБОВЬ* в древнегреческих идилиях] (Українською / На укр. яз.)

Тут Ерот представлений в образі бджілки, подібно як у Сапфо Ерот – змії (своєю чергою ці метафори є зооморфними). Кохання у світосприйнятті давніх греків було тим явищем, яке супроводжувалося фізичними стражданнями закоханого:

πᾶσα μὲν ἐψύχθην χιόνος πλέον, ἐν δὲ μετώπῳ
 ἰδρώς μευ κοχύδεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἑέρσαις,
 οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν, οὐδ' ὄσσον ἐν ὕπνῳ
 κνυζεῦνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα:
 ἀλλ' ἐπάγην δαγῦδι καλὸν χροῶ πάντοθεν ἴσα.

(Theoc. 2, 106-110)

*Вся охолонула більше за сніг, а на лобі
 у мене ніт рясно тік, побідний вологій росі,
 чути ніщо не могла, навіть те, що у сні
 діти почують, як матір миленька шепоче:
 всюди облущилась я, точно як воскова лялька.*

(переклад наш – А. Л.)

Ця метафорична модель подібна до іншої – “кохання – хвороба”: Ὡαὶ τῷ χαλεπῷ καινομόρῳ τῷδε νοσήματος: τετορταῖος ἔχει, παιδὸς ἔρωσ, μῆνᾶ με δεύτερον (Theoc. 30, 1–2) *хворобою тяжкою та смертельною уражений; любов до хлопця – це гарячка, місяць другий вже* (переклад наш – А. Л.). Поширеність цієї метафоричної моделі пов’язана з тим, що, як зазначає О. В. Івашків-Ващук, таке уявлення про кохання загалом характерне для елліністичного періоду [Ivashkiv-Vashchuk 2014].

Дуже часто кохання трактується як безумство. “Безумство – той симптом, який найбільше асоціюється з коханням у сприйнятті елліністичної філософії” [Samson 2013, p. 239]. В ідиліях метафори, які репрезентують концепт КОХАННЯ як безумство, мають своє філософське підґрунтя. Герої ідилій часто доводять закоханих до божевілля: ἐμὲ δ' ἄχαριεσσα Κυνίσκα ὑβρίσδει: λασῶ δὲ μανεῖς ποκα, θρῖξ ἀνὰ μέσσον (Theoc. 14, 8–9) *Кініска гарненька мене зневажає: дійду до безумства, поки я – на пів волосині* (переклад наш – А. Л.).

“Для давніх греків, Ерот, а, відповідно, любов привносить шаленство в людське буття, причому воно проявляється по-різному – від несприйняття думок оточуючих, близьких про предмет любові до безумних вчинків, які близькі до злочинів та аморальних вчинків” [Туренко 2018, с. 63]. Так, в ідилії II, яка має назву “Чаклунки”, нещасна страждає від нерозділеної

любові та використовує чари з метою повернути коханого. Вона закликає покровительок ночі та чаклунок Селену й Гекату, вимовляє певний сакральний текст під час приготування зілля.

Метафорична модель “кохання – ліки / отрута” також представлена в ідиліях. Давньогрецька лексема *φάρμακον* одночасно означає як ліки, так і отруту. В ідилії II чаклунка варить приворотне зілля (*φίλτρον*, у корені якого уже закладена його функція – давати кохання): *ἄ μοι ταῖ δάφναι; φέρε Θεστολί: πᾶ δὲ τὰ φίλτρα;* (Theoc. 2, 1) *де в мене лаври? Неси, Фестілідо! Де ж зілля кохання?* (переклад наш – А. Л.). Цікаво, що в ботанічній номенклатурі *φίλτρον* – *дикий пастернак* – рослина, яка вважалася сильним афродизіаком. В ідилії Мосха знаходимо таку метафору зі словом “*φάρμακον*”: *κακὸν τὸ φίλημα, τὰ χεῖλεα φάρμακον ἐντί* (Moschus, Eros Drapeta, 27) *поцілунок лихий, у вустах – отрута* (переклад наш – А. Л.). Подібні метафори наштовхують на роздуми щодо ролі медицини в аспекті любові. З цього приводу В. П. Шестаков, зокрема, зазначає: “Теорія пристрастей, що розвивалася епікуреїзмом, ґрунтувалася багато в чому на висновках і приписах медицини. У будь-якому разі медичні трактати досить багато уваги приділяли опису сексуальної фізіології. Правда, медицина того часу включала в себе і натурфілософські ідеї, і етичні приписи, і психологічні спостереження. Все це дає можливість розглядати античні медичні трактати в загальному контексті античного еросу” [Шестаков 2011, с. 30]. Американська вчена Л. Семсон стверджує: “Кохання має багато симптомів, як і хвороба (лихоманка, безумство, непритомність, психічні розлади, безсоння). Моніка Сіріно, вивчаючи прогрес концепту еротичної хвороби у різних літературних жанрах, відзначає, що це той простір, де поетична мова зустрічається з медичною термінологією. Стає зрозумілим, що автори праць з медицини були знайомі із поетичними творами. Поезія була джерелом для лікарів, і не навпаки” [Samson 2013, p. 209]. Відповідно, можемо стверджувати, що давньогрецькі ідилії, окрім усього іншого, були ще й джерелом для медичних трактатів. Детальні описи симптомів страждання закоханих разом із описами ліків (особливо з розумінням того, що буколічні поети використовували величезну кількість лексем флори і фауни, а ліки в античності були на основі трав), стали базисом для праць та практик з медицини.

У контексті ліків від кохання важливе місце посідає пісня. Чому ж герої ідилій постійно співають та влаштовують пісенні агони? Окрім

естетичної та культурологічної складової, маємо також наголосити і на терапевтичному ефекті: “Пісня може бути терапевтичною у два способи: 1) вона може бути використана для того, щоб переконати коханого повернутися до закоханого; 2) акт складання поезії може мати тимчасовий лікувальний ефект на співаків” [Samson 2013, p. 337]. У своєму дослідженні Едвін Култер Вард доводить, що саме мистецтво (поезію, пісню) Феокрит вважає найкращим засобом від хвороби-кохання [Ward, p. 53]. У давньогрецькій свідомості концепт КОХАННЯ як пісні є винятковим. В ідиліях прослідковується кореляція понять “кохати” – “співати”: ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλῆαϊς Ὑμέναιος, καὶ στέφος ἐξέπετασσε γαμήλιον: οὐκέτι δ’ Ὑμῆν, Ὑμῆν οὐκέτ’ ἀεΐδει ἐὼν μέλος (Bion, Epitaphius Adonis, 87–89) *тут Гіменей погасив усі лампи біля порогу, і весільний вінок розкремсав: більше Гімен, ох, Гімен не співає вже пісні своєї* (переклад наш – А. Л.).

Використання цієї метафори у творах давньогрецьких поетів викликає найбільший інтерес дослідників. Адже вона є авторським новаторством.

Досить поширеною є метафорична модель “кохання – вогонь”. Безумовно, попередній досвід вивчення та осмислення концепту КОХАННЯ у філософській парадигмі відобразився у творчості буколичних поетів (філософія Платона, Аристотеля, епікурейців, стоїків). Геракліт, один із натурфілософів, вважав, що все складається з вогню. Відтак, ця концептуальна метафора також є загальновідомою та глибоко закоріненою у свідомості греків. Слова зі значеннями *розтанути, горіти, палати* тощо надзвичайно часто вживаються метафорично, коли йдеться про кохання: αὐτὼς ἡμίφλεκτον: Ἔρως δ’ ἄρα καὶ Λίπαραιῶ πολλὰκίς Ἠφαίστοιο σέλας φλογερώτερον αἴθει (Theoc. 2, 133–134) *я сам напів спалений: Ерос розпалює полум’я, що горить яскравіше, ніж на Ліпарі в Гефеста* (переклад наш – А. Л.).

Це також пов’язано з міфологічними уявленнями про Ероса, який стріляє вогняною стрілою та розпалює серця закоханим.

Цікавими в контексті аналізу метафоричної репрезентації концепту КОХАННЯ є зооморфні метафори. Специфіка жанру практично вимагає вживання такого роду метафор, адже герої ідилій практично постійно перебувають на лоні природи в оточенні різних представників фауни, до яких вони і самі починають себе порівнювати. Це дає нам підстави говорити про таку метафоричну модель, як “закохані – тварини” з позитивною конотацією: Σμυχίδα μὲν Ἔρωτες ἐλέπτρον: ἧ γὰρ ὁ δειλὸς

τόσσον ἐρᾶ Μυρτοῦς, ὅσον εἶαρος αἶγες ἐρᾶντι (Theoc. 7, 96–97) *на Сіміхіда чхнули Ероти: Мірто так кохає він, як кози закохуються на весні* (переклад наш – А. Л.).

Представники анімалістичного світу часто ставали об'єктами метафоризації. Зоометафори репрезентують менталітет та мовну картину світу еллінів. Часто саме тваринні метаморфози зустрічаються в антропологічних та тотемічних міфах. Прикладом подібних є міф про появу мірмідонян (Μυρμιδόνες). Вони з'явилися від мурах (μύρμηξ), яких Зевс на прохання царя Еака перетворив на людей, після чуми, що скосила його царство на острові Егіна. Аналогічно кентаври (Κένταυρος) за однією із версій були кочовим народом. Із певних причин вони були названі “убивцями биків” (κεντέω та ταῦρος). На думку американської дослідниці Л. Семсон, “Анімалістичні метафори вказують аудиторії, що їх [персонажів ідилій] привабливість один до одного є суто фізичною, і що вони просто діють за їх тваринною природою” [Samson 2013, p. 326]. Тобто таке метафоричне перенесення є свідченням вульгарного і тваринного бажання. Однак аналіз анімалістичних метафор в ідиліях дає підстави триматися дещо іншої точки зору. Як було зазначено раніше, філософія – точніше, саме натурфілософія – вплинула на творчість Феокрита, Мосха та Біона. Тому поети рясно прикрасили ідилії натурфілософськими описами кохання, і в їх свідомості таке першопочаткове кохання, нехай навіть і дещо примітивне, все ж має високий коефіцієнт істинності, оскільки воно не заангажоване і не втиснуте в рамки моральності та стриманості, нав'язані цивілізацією. Тому герої ідилій повсякчас прагнуть перетворитися на биків чи кіз: ὦλόλος ὄκκ' ἐσορῆ τὰς μηκάδας οἷα βατεῦνται, τάκεται ὀφθαλμῶς, ὅτι οὐ τράγος αὐτὸς ἔγεντο (Theoc. 1, 87–88) *як вони мекали-гнали дививсь козопас, і очі страждали від того, що він не козлом народився* (переклад наш – А. Л.). А бажання сільських мешканців ототожнитися із тваринами зумовлено ідеєю існування тварин як первісної, більш простої та істинної форми життя.

Як казав О. Ф. Лосєв, давньогрецька література виросла на основі міфології [Лосєв 2005]. Саме міфологічними уявленнями давніх греків зумовлене формування метафоричної моделі “кохання – божество”: οὐ φεύγεις τὸν Ἔρωτα, τὸν οὐ φύγε παρθένος ἄλλη (Theoc. 27, 19) *Ти не втечеш від Ерота, його не уникла й інша дівчина* (переклад наш – А. Л.). Найчастіше саме ім'я Афродіти чи Ероса вживається у якості найменування

кохання, причому радше з негативною конотацією: τὰν δ' ἄρα χὼ Δάφνης ποταμείβεται: 'Κύπρι βαρεῖα, Κύπρι νεμεσσατά, Κύπρι θνατοῖσιν ἀπεχθής (Theoc. 1, 100–101) *Дафніс їй так відповів: О, жорстока та гнівна Кипридо, смертним ти геть ненависна!* (переклад наш – А. Л.); або νῦν ἔγνων τὸν Ἔρωτα: βαρὺς θεός (Theoc. 3, 15) *зараз пізнав я Ерота: жорстокий він бог* (переклад наш – А. Л.).

Досить потужно представлена метафорична модель “кохання – смакові / фізичні відчуття”. В ідиліях використовуються смакові метафори: кохання представляється як солодке (γλυκερός, γλυκύς, ἡδύς / ἀδύς), порівнюється з медом: ἄδιον ἐν τῶντρῳ παρ' ἐμὴν τὰν νύκτα διαξεῖς (Theoc. 11, 44) *більш солодко зі мною в печері ти ніч проведеш* (переклад наш – А. Л.). Особливої уваги заслуговують одоративні метафори. Буколічні поети – це автори, які дають нам відчути кохання на смак і запах. Вони передають аромат геть усього: і свіжого сиру, і молоді трави, і запашного кубка, і навіть грудей коханої. Переважна більшість – із позитивною конотацією, однак зафіксовані деякі приклади з негативною. Смакові та одоративні метафори демонструють, як відображений концепт КОХАННЯ у лінгвоконцептосфері давніх греків на рівні відчуттів.

В ідиліях також знаходимо дихотомію “кохання – ненависть”, однак між цими поняттями дуже часто стираються межі. Певне ототожнення цих понять зумовлене тим, що вони однаково сильні. Таке осмислення концепту КОХАННЯ чудово відображене, зокрема, у творчості Овідія в одному із найвідоміших його віршів: *Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris. / Nescio, sed fieri sentio et excrucior.*

Яке все ж почуття бере гору? Вочевидь, часто ми і самі того не знаємо. А ця ідея була закладена ще в часи античності. Зокрема, в ідилії Мосха знаходимо такі рядки: ὅσσον γὰρ τήνων τις ἐμίσηε τὸν φιλέοντα, τόσσον ὁμῶς φιλέον ἠχθαίρετο, πάσχε δ' ἅ ποίει (Moschus, Fragmenta, II, 5–6) *як настільки ненавидів кожен із них закоханого, стільки водночас був сам ненависний коханому; так за заслуги страждав* (переклад наш – А. Л.).

Серед метафор, які використовуються у ідиліях для репрезентації концепту КОХАННЯ, варто також виокремити групу метафор символу чи знаку. Цей тип метафори сформувався у контексті конкретних звичаїв та традицій у Давній Греції, що пов'язані з вираженням почуття кохання або зі шлюбом / весіллям. Ідеться, зокрема, про такі символічні об'єкти, як голуб, яблука, вінки, дівочий пояс, прикрашання дверей дому коханої. Відомо, що

існував такий звичай, описаний в епіграмі філософа Платона: юнак кидав під ноги дівчині, яка йому подобається, яблуко; якщо дівчина піднімала яблуко, це означало її згоду, схвальне ставлення до юнака. У свою чергу це пов'язано з тим, що яблуко, як і голуб із трояндою, були символами Афродіти. Тому вислови зі значенням “прийти до дівчини з яблуками” або “подарувати коханій голубку” вживалися метафорично і означали “залицятися до дівчини”, “бажати кохання”. Аналогічно трактувався й інший жест, зумовлений традиціями: прикрашати квітами двері будинку коханої. В ідиліях знаходимо такі приклади: βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἅ Κλεαρίστα τὰς αἴγας παρελᾶντα καὶ ἀδύ τι ποπυλιάσδει (Theoc. 5, 88–89) *яблука у козопаса Клеаріста кидає, вигнавши кіз, і солодко свище на сопілці* (переклад наш – А. Л.); κήγῳ μὲν δῶσῳ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν (Theoc. 5, 96) *скоро дівчині і я принесу голубку* (переклад наш – А. Л.); τὼς αὐλῶς μὲν ἔχοισα καὶ ἡ ρόδον ἢ μᾶλλον τύ (Theoc. 10, 34) *ти б мала від мене флейту, троянду або яблуко* (переклад наш – А. Л.); λῦσε δέ οἱ μίτρην (Moschus, Ευγορα, 164) *розв'язав їй пояс дівочий* (переклад наш – А. Л.). Отже, як бачимо, конкретні жести та символи замінювали зізнання у коханні. Вжиті у переносному значенні фрази відповідають давньогрецькому світосприйняттю та зумовлені усталеними традиціями.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Відповідно до результатів розвідки, наголосимо, що когнітивні метафори в ідиліях відображають глибинний рівень пізнання (когніції) та перцепції кохання еллінами, які корелюють із їхньою культурою та міфологічними уявленнями. Найпродуктивнішою моделлю метафоричного перенесення є “кохання – страждання”. Саме таке розуміння кохання було характерним для світосприйняття давніх греків, особливо для елліністичного періоду. Яскраво представлена метафорична модель “кохання – хвороба” використовувалася також у творах попередників, наприклад, у поезіях Сапфо. Ще одна іпостась кохання – безумство. Ця метафорична модель також має відголоски з минулого, адже, на думку греків, все, що дається богами (кохання, як і поетичний дар) супроводжується конкретним піднесеним станом – станом безумства. Відповідно до метафоричної моделі “кохання – вогонь”, слова зі значеннями *розтанути, горіти, палати* тощо надзвичайно часто вживаються метафорично, коли йдеться про кохання. Міфологічними уявленнями давніх греків зумовлене формування метафоричної моделі “кохання – божество”. Найчастіше саме ім'я Афродіти

чи Ероса вживається у якості найменування кохання, причому радше з негативною конотацією. Метафорична модель “закохані – тварини” має позитивну конотацію. Смакові та одоративні метафори в ідиліях демонструють, як реалізовано концепт кохання у лінгвоконцептосфері давніх греків на рівні відчуттів. Поширеною є також метафора символу чи знаку, яка сформувалася у контексті конкретних звичаїв та традицій, пов’язаних із вираженням почуття кохання або зі шлюбом / весіллям у Давній Греції.

Аналіз ідилій показав, що Мосх та Біон наслідували стиль Феокрита, засновника жанру. Ймовірно, якби не збереглися свідчення про авторство тих чи інших ідилій, можна було б вважати, що у них один автор. Ідилії трьох авторів неначе формують «буколічний континуум». Зокрема, існують деякі пасажі, які є творчим наслідуванням іншого автора. Наприклад, ідилія І Феокрита знаменита описом пахучого, ароматного кубку, яким був нагороджений Тірсіс, отримавши перемогу в пісенному агоні. Схожий опис кубку знаходимо в ідилії «Європа» Мосха.

Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні метафор, що вербалізують концепт КОХАННЯ, на базі творів давньоримської літератури задля подальшого типологічно-порівняльного аналізу.

Література:

1. Гегель, Г. В. Ф. “Любовь”. *Эстетика* (Москва: Искусство, 1969): 274–281.
2. Лосев, А. Ф. *Античная литература*, 7-е изд., ред. А. А. Тахо-Годи. (Москва: ЧеРо, 2005), 543.
3. Туренко, В. Е. “‘Агапічний словник’ у давньогрецькій філософії та літератури: від Гомера до Нового Завіту,” *Мультиверсум. Філософський альманах 3* (Київ, 2014): 82–92.
4. Туренко, В. Е. “Ерот в давньогрецькій традиції: до питання взаємодії філософії та міфології,” *Софія 1*. (Київ, 2018): 61–64.
5. Туренко, В. Е. “Промова Агафона в ‘Бенкеті’ Платона: особливості тлумачення атрибутики любові,” *Софія 2*. (Київ, 2017): 42–46.
6. Форманова, С. В., Форманова, О. С. *Концепти ‘ЛЮБОВ’ та ‘КОХАННЯ’ в українській лінгвоментальності*, <https://cutt.ly/ncZXGWWG>.
7. Шестаков, В. П., *Европейский эрос. Философия любви и европейское искусство*. (Москва, 2011), 224.
8. Ivashkiv-Vashchuk, O. “Lexical Expression of The Concept Love in Theocritus’ Works,” *Collectanea Philologica XVII* (2014): 37–45.
9. Lakoff, G. and Johnson, M. *Metaphors we live by* (Chicago; London: The university of Chicago Press, 1980), 256.

© Lagutina A. O. [Lagutina A. O.], ms.lagutina3@gmail.com

Metaphorical Representation of the Concept LOVE in the Ancient Greek Idylls [Метафорична репрезентація концепту КОХАННЯ у давньогрецьких ідиліях] (in Ukrainian)

10. Samson Lindsay Grant., “The philosophy of desire in Theocritus' Idylls” (PhD thesis., University of Iowa, 2013), <https://cutt.ly/ScZXknl>.
11. Ward, E. C. “Theocritus' Pharmacy: Poetry as Self-Care in the Idylls” (PhD diss., University of Mississippi, 2019), 56.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

12. Bion. *Idylls*, <https://cutt.ly/fcZZDrF>.
13. Moschus. *Idylls*, <https://cutt.ly/acZZ1Sj>.
14. Theocritus. *Idylls*, <https://bit.ly/3cpZgxi>.

References:

1. Gegel', G. V. F. “Ljubov’”. *Jestetika* [“Love”. *Aesthetics*] (Moskva: Iskusstvo, 1969): 274–281 (In Russ.).
2. Losev, A. F. *Antichnaja literatura*, 7-e izd., red. A. A. Taho-Godi. [*Ancient literature*, 7th edition, ed. A. A. Takho-Godi,], (Moskva: CheRo, 2005), 543 (In Russ.).
3. Turenko, V. E. “‘Agapichnyj slovnyk’ u davn'ogrec'kij filosofii' ta literatury: vid Gomera do Novogo Zavitu [“Agapic Dictionary” in Ancient Greek Philosophy and Literature: from Homer to the New Testament],” *Mul'tyversum. Filosofov'kyj al'manah* 3 (Kyiv, 2014): 82–92 (In Ukr.).
4. Turenko, V. E. “‘Erot v davn'ogrec'kij tradyicii': do pytannja vzajemodii' filosofii' ta mifologii' [Eros in the Ancient Greek tradition: to the question of the interaction of philosophy and mythology],” *Sofija* 1. (Kyiv, 2018): 61–64 (In Ukr.).
5. Turenko, V. E. “‘Promova Agafona v ‘Benketi’ Platona: osoblyvosti tlumachennja atrybutyky ljubovi [Agafon's speech in Plato's “Symposium”: features of the interpretation of the attributes of love],” *Sofija* 2. (Kyiv, 2017): 42–46 (In Ukr.).
6. Formanova, S. V., Formanova, O. S. *Koncepty ‘LJuBOV’ ta ‘KOHANNJa’ v ukrai'ns'kij lingvomental'nosti*, <https://cutt.ly/ncZXGwg> (In Ukr.).
7. Shestakov, V. P. *Evropejskij jeros. Filosofija ljubvi i evropejskoe iskusstvo [European Eros. Philosophy of love and European art]* (Moskva, 2011), 224 (In Russ.).
8. Ivashkiv-Vashchuk, O. “Lexical Expression of The Concept Love in Theocritus' Works.” *Collectanea Philologica* XVII (2014): 37–45.
9. Lakoff, G. and Johnson, M. *Metaphors we live by* (Chicago; London: The university of Chicago Press, 1980), 256.
10. Samson Lindsay Grant. “The philosophy of desire in Theocritus' Idylls” (PhD thesis, University of Iowa, 2013), <https://cutt.ly/ScZXknl>.
11. Ward, E. C. “Theocritus' Pharmacy: Poetry as Self-Care in the Idylls” (PhD diss., University of Mississippi, 2019), 56.
12. Bion. *Idylls*, <https://cutt.ly/fcZZDrF>.
13. Moschus. *Idylls*, <https://cutt.ly/acZZ1Sj>.
14. Theocritus. *Idylls*, <https://bit.ly/3cpZgxi>.